

ЕКОНОМІКА

АПК

Міжнародний
науково-виробничий
журнал

11'2003(109)

ЗМІСТ

Аграрна реформа: здобутки і проблеми

- Зубець М.В., Володін С.А.* Розвиток інтеграції та інвестиційно-інноваційної діяльності наукових установ в АПК 3
- Турченко М.М., Александрова А.І., Лобас С.В.* Формування технічної бази аграрного сектора 9
- Червен І.І., Тютенко Н.В.* Розвиток орендних відносин — важливий напрям підвищення ефективності виробництва у фермерських господарствах 13
- Ярошенко Ф.О.* Підвищення ефективності галузі птахівництва на базі інновацій 16
- Онисько С.М.* Розвиток нових організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств у Карпатському регіоні 20
- Мартинишин Я.М.* Динаміка факторів і показників економічної ефективності технічного обслуговування тракторів 25
- Гнатишин В.Т., Кашуба Ю.П.* Перспективи раціонального використання земельних угідь на Львівщині 29
- Лисенко А.М.* Аналітична оцінка процесу реформування земельних відносин у Кіровоградській області 32
- Політуха О.М.* Інфраструктура експорту зерна та проблеми її розвитку 38
- Кириленко З.Є.* Інвестиційні ресурси та ефективність їх використання в АПК 45
- Чабан Г.В.* Стан і шляхи відродження свинарства... 49
- Дуброва Н.Г.* Удосконалення організації застосування мінеральних добрив у Харківській області 53

Фінанси, кредит, податкова політика

- Дем'яненко М.Я., Іванина Ф.В.* Проблеми аграрної економіки із вступом України до СОТ 57

Журнал засновано у 1994 році за участю Міністерства аграрної політики України, Інституту аграрної економіки УААН, Компанії "Брати Карич"

Свідчення про реєстрацію

Журнал видається

Три рази на рік
з відповідальністю
"Розповсюдження"

на
жур
за

♦ І
ек

♦ Луганський національний

аг
(Лі

♦
де

т (МДАУ)

♦ Сумський національний
аграрний університет
(СНАУ)

Адреса редакції:
03127, Київ,
вул. Героїв Оборони, 10
Телефони: (044) 258-34-71,
259-73-86, 267-86-73
E-mail: krysalyu@iae.com.ua

ЕКОНОМІКА

АПК

Міжнародний
науково-виробничий
журнал

11'2003(109)

ЗМІСТ

Аграрна реформа: здобутки і проблеми

<i>Зубець М.В., Володін С.А.</i> Розвиток інтеграції та інвестиційно-інноваційної діяльності наукових установ в АПК	3
<i>Турченко М.М., Александрова А.І., Лобас С.В.</i> Формування технічної бази аграрного сектора	9
<i>Червен І.І., Тютенко Н.В.</i> Розвиток орендних відносин — важливий напрям підвищення ефективності виробництва у фермерських господарствах	13
<i>Ярошенко Ф.О.</i> Підвищення ефективності галузі птахівництва на базі інновацій.....	16
<i>Онисько С.М.</i> Розвиток нових організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств у Карпатському регіоні.....	20
<i>Мартинишин Я.М.</i> Динаміка факторів і показників економічної ефективності технічного обслуговування тракторів.....	25
<i>Гнатишин В.Т., Кашуба Ю.П.</i> Перспективи раціонального використання земельних угідь на Львівщині	29
<i>Лисенко А.М.</i> Аналітична оцінка процесу реформування земельних відносин у Кіровоградській області.....	32
<i>Політуха О.М.</i> Інфраструктура експорту зерна та проблеми її розвитку.....	38
<i>Кириленко З.Є.</i> Інвестиційні ресурси та ефективність їх використання в АПК	45
<i>Чабан Г.В.</i> Стан і шляхи відродження свинарства... ..	49
<i>Дуброва Н.Г.</i> Удосконалення організації застосування мінеральних добрив у Харківській області.....	53

Фінанси, кредит, податкова політика

<i>Дем'яненко М.Я., Іванина Ф.В.</i> Проблеми аграрної економіки із вступом України до СОТ.....	57
---	----

Журнал засновано у 1994 році за участю Міністерства аграрної політики України, Інституту аграрної економіки УААН, Компанії "Брати Карич"

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 1923 від 10.04.1996 р.

Журнал видається Товариством з обмеженою Відповідальністю "Редакція міжнародного науково-виробничого журналу "Економіка АПК" Засновники товариства:

♦ Інститут аграрної економіки УААН (ІАЕ)

♦ Луганський національний аграрний університет (ЛНАУ)

♦ Миколаївський державний аграрний університет (МДАУ)

♦ Сумський національний аграрний університет (СНАУ)

Свідоцтво про реєстрацію
№ 04436 від 06.06.2002 р.

Адреса редакції:
03127, Київ,
вул. Героїв Оборони, 10
Телефони: (044) 258-34-71,
259-73-86, 267-86-73
E-mail: krysalyu@iae.com.ua

<i>Завадський Й.С., Полова В.В.</i> Місце аграрної галузі в забезпеченні базових потреб макроекономічної системи.....	66
<i>Додашев Б.А.</i> Удосконалення фінансово-кредитного обслуговування сільського господарства	70
<i>Мельник К.М.</i> Формування фінансових ресурсів у сільськогосподарських виробничих кооперативах та напрями їх використання	73
<i>Супрун О.М.</i> Адаптація внутрішньогосподарського механізму товариств з обмеженою відповідальністю до ринкових умов	80
<i>Мельничук О.А.</i> Інвентаризація як методичний прийом внутрішнього аудиту.....	86
<i>Янок Д.А.</i> Економічний зміст фінансових результатів діяльності підприємств	91

Ціновий механізм і ціноутворення

<i>Могильний О.М.</i> Програмно-цільове регулювання виробництва тваринницької продукції	96
---	----

Ринок в АПК

<i>Лимар А.О., Соловійов І.О., Шабля О.С.</i> Маркетингові дослідження ринку баштаних культур.....	105
<i>Вдовенко Л.О.</i> Менеджмент підприємницької діяльності	108
<i>Міненко М.А.</i> Аналіз стану ринку тютюнових виробів в Україні	111
<i>Лука О.Ф.</i> Україна на світовому ринку агропродовольчої продукції	116

Соціальний розвиток села

<i>Геркял О.М., Нестерчук Ю.О.</i> Основи розвитку дорадництва в Черкаській області	122
<i>Сус Т.Й.</i> Регіональні особливості зайнятості населення в особистих селянських господарствах Івано-Франківщини.....	127
<i>Гоголь Т.В.</i> Про розвиток соціальної інфраструктури села	132

Економіка АПК зарубіжних країн

<i>Шваб П.В.</i> Економічна ефективність виробництва молока на сімейних фермах Данії.....	137
<i>Єсипчук Т.П.</i> Стратегічні напрями розвитку зовнішньої торгівлі продукцією льонопромислового підкомплексу України.....	141

Співробітництво наукових установ країн СНД в агропромисловій сфері

<i>Пошкус Б.И.</i> Роль ціни в ринковому механізмі агропромислового комплексу.....	148
<i>Проскуракова Т.И.</i> Ринок продовольствених ресурсів Хабаровського края.....	151
<i>Чурилова К.С., Верина В.Б.</i> Возможности использования метода рангов в сельском хозяйстве	154
<i>Вітаємо ювіляра.....</i>	160

(This section contains a dark, mostly illegible list of names and titles, likely the authors of the articles in the table of contents.)

Редакційна рада:

- САБЛУК П.Т.** (д.е.н., проф., акад. УААН, ІАЕ, *головний редактор*)
ТКАЧЕНКО В.Г. (д.е.н., проф., ЛНАУ)
ШЕБАНІН В.С. (д.т.н., проф., МДАУ)
ЦАРЕНКО О.М. (д.е.н., проф., СНАУ)
КРИСАЛЬНИЙ О.В. (д.е.н., проф., ІАЕ, *заступник головного редактора*)

Редакційна колегія:

- БОЙКО В.І.** (д.е.н., проф., ІАЕ)
БУЛАВКА О.Г. (к.е.н., ІАЕ)
ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (д.е.н., проф., акад. УААН, ІАЕ)
МАЛІК М.Й. (д.е.н., проф., чл.-кор. УААН, ІАЕ)
ПІДЛІСЕЦЬКИЙ Г.М. (д.е.н., проф., чл.-кор. УААН, ІАЕ)
РОМАНОВА Л.В. (д.е.н., проф., Акад. праці та соц. відносин Фед. проф. України)
ФЕДОРОВ М.М. (д.е.н., проф., ІАЕ)
ШПІЧАК О.М. (д.е.н., проф., акад. УААН, ІАЕ)
ЮРЧИШИН В.В. (д.е.н., проф., акад. УААН, ІАЕ)

Редактори:

- І. ОРЖЕХІВСЬКА**
Л. ТКАЧ

Комп'ютерна верстка:

А. ВАЩЕНКО

© "Економіка АПК", 2003

Віддруковано на замовлення
 придбаний у ТОВ "ЕКО регіон-АТЛАНТ"
 Тел. (044) 637-94-61
 м. Київ, бульвар Тимощова, 1/27

Підписано до друку 25.11.2003
 Формат 70х108/16. Папір офсетний
 Друк офсетний. Ум. друк. арк. 12,4
 Тираж 950 прим.
 Зам. № 165

Віддруковано в ДІД
 Інституту аграрної економіки УААН
 03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10
 Свідоцтво про державну реєстрацію
 ДК № 1162 від 18.12.2002 р.

Завадський Й.С., Полова В.В. Місце аграрної галузі в забезпеченні базових потреб макроекономічної системи..... 66
Дадашев Б.А. Удосконалення фінансово-кредитного обслуговування сільського господарства 70
Мельник К.М. Формування фінансових ресурсів у сільськогосподарських виробничих кооперативах та напрями їх використання 73
Супрун О.М. Адаптація внутрішньогосподарського механізму товариств з обмеженою відповідальністю до ринкових умов 80
Мельничук О.А. Інвентаризація як методичний прийом внутрішнього аудиту..... 86
Янок Д.А. Економічний зміст фінансових результатів діяльності підприємств 91

Ціновий механізм і ціноутворення

Могильний О.М. Програмно-цільове регулювання виробництва тваринницької продукції 96

Ринок в АПК

Лимар А.О., Соловійов І.О., Шабля О.С. Маркетингові дослідження ринку баштаних культур..... 105
Вдовенко Л.О. Менеджмент підприємницької діяльності 108
Міненко М.А. Аналіз стану ринку тютюнових виробів в Україні 111
Лука О.Ф. Україна на світовому ринку агропродовольчої продукції 116

Соціальний розвиток села

Геркіял О.М., Нестерчук Ю.О. Основи розвитку дорадництва в Черкаській області 122
Сус Т.Й. Регіональні особливості зайнятості населення в особистих селянських господарствах Івано-Франківщини..... 127
Гоголь Т.В. Про розвиток соціальної інфраструктури села 132

Економіка АПК зарубіжних країн

Шваб П.В. Економічна ефективність виробництва молока на сімейних фермах Данії..... 137
Єсипчук Т.П. Стратегічні напрями розвитку зовнішньої торгівлі продукцією льонопромислового підкомплексу України..... 141

Співробітництво наукових установ країн СНД в агропромисловій сфері

Пошкус Б.И. Роль ціни в ринковому механізмі агропромислового комплексу..... 148
Проскуракова Т.И. Ринок продовольствених ресурсів Хабаровського края..... 151
Чурилова К.С., Вернина В.Б. Возможности использования метода рангов в сельском хозяйстве 154
Вітаємо ювіляра..... 160

фних квот право на впровадження спеціальних охоронних заходів по обмеженню напливу імпорту). Зважаючи на можливе заповнення українського роздрібного ринку низькопробними іноземними продуктами харчування, як це було в перші роки реформ, та вмістом великої кількості хімічних речовин, ввезення генетично зміненої продукції ("ніжок Буша", трансгенної картоплі) та іншої шкідливої продукції для здоров'я людини, тваринного і рослинного світу, має здійснюватися на належному рівні санітарний і фітосанітарний захист. На це слід звернути увагу як при перегляді відповідного законодавства, так і при підписанні "Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних норм";

б) в умовах вступу до СОТ ймовірно зростання безробіття. Тому політика держави має бути спрямована на розгортання активних програм зайнятості, підготовки кваліфікованих робітників та спеціалістів і матеріального забезпечення безробітних, що неможливо здійснити без створення в аграрній сфері таких же умов економічної діяльності, як і в інших галузях народного господарства, і країнах, які є членами СОТ.

Мова йде про здатність функціонування базової галузі АПК — сільського господарства. І вступати до СОТ слід не терміново, а виважено, навівши лад у багатьох галузях економіки, в першу чергу, в аграрній сфері. Україна в оточенні досить розвинутих в аграрному відношенні держав, проблемою яких стає збут порівняно дешевого й нерідко неякісного продовольства. І поки не буде врегульовано внутрішній ринок, вступати в організацію, яка диктує свої умови, не можна. Вступати доцільно тоді, коли в країні намітиться реальний економічний ріст, коли посиляться конкурентоспроможність вітчизняного виробництва. Тому на державному рівні, на нашу думку, першочергово мають бути вирішені завдання, спрямовані на стабілізацію виробництва. А на переговорному процесі належно відстояти й захищені національні інтереси.

*

Місце аграрної галузі в забезпеченні базових потреб макроекономічної системи

Й.С.ЗАВАДСЬКИЙ, доктор економічних наук, професор
В.В.ПОПОВА, кандидат економічних наук
Національний аграрний університет

Традиційно валовий національний продукт розглядають як суму прибутків господарських галузей країни — промисловості, сільського господарства, транспорту і зв'язку, будівництва, торгівлі й ін. Кожна з галузей має певний генотип, спрямований на задоволення функціональних потреб членів суспільства. Кінцеві результати діяльності галузей, спосіб виробництва і конфігурація розподілу факторів змінюються, але функціональна спрямованість на задоволення базових потреб людини залишається незмінною. Сільське господарство забезпечує потреби суспільства в продуктах харчування, промисловість — у товарах життєзабезпечення, транспорт — у переміщенні вантажів, зв'язок — у реалізації комунікацій, будівництво — у житлі тощо.

У "Теорії економічного розвитку" Й. Шумпетер представив макрорівень як специфічний склад комбінацій, кожна з яких являє собою унікальний спосіб з'єднання продуктивних сил, за допомогою яких створюється одиничний продукт, а сума одиничних продуктів утворює сукупний продукт.

Становлення і розвиток у межах нових комбінацій відбувається не тільки за рахунок залучення додаткових засобів виробництва, а й за рахунок перерозподілу існуючих запасів між старими і новими способами сполучення продуктивних сил. Під новими комбінаціями маються на увазі такі, що забезпечують вищий рівень загальної

ефективності й сумарних витрат ресурсів забезпечує впливає на сукупний макрорівень є макрорівень сполучення продукції. Але в теорії Й. Шумпетера представляють макрорівень і темп росту.

Безкінечну кількість груп: старі і нові полягає в п'яти мо-

"1. Виготовлення нової якості того ж

2. Впровадження нового, методів, нове наукове вживання використання в д-

3. Освоєння нових галузей промислового ринку будь-коли в

4. Одержання незалежно від того уваги, або вважає

5. Проведення положення (за допомогою іншого підприємств

З погляду Й. Шумпетера проте із визначення макрорегуляції.

Значимість макрорівня взагалі не змінюється і зрушення факторів між галузями рівня науково-технічної системи факторів тому стає помітним інформація щодо тривалий час залежностей між факторів є відпра

Необхідність економічного розвитку порівнюються до економічного розвитку України шляхом національної незалежності розробок, присвя

Прискорення скорочення життєвості десятиліть, що

обмеженню
ного ринку
і роки ре-
о зміненої
дукції для
належному
і перегляді
ня санітар-

ка держа-
підготовки
зробітних,
сономічної
є членами

ого госпо-
багатьох
жить роз-
яно деше-
інтрімшній
доцільно
конкурун-
яшу дум-
ю виробі-
ціональні

теми

рибутків
анспорту
генотип,
Кінцеві
факторів
потреб
потреб
лечення,
нікацій,

ень як
спосіб
одукт, а

ьки за
зподілу
ил. Під
гальної

ефективності й конкурентоспроможності, дають вищі результати при тих же сумарних витратах. Іншими словами, кластери нових комбінацій факторів у вигляді ресурсів забезпечують розвиток спільного набору в межах макрорівня, що впливає на сукупний валовий національний продукт. Таким чином, трансформація макрорівня є результатом економічного "природного добору" на рівні макрорівня, що мають єдиний генотип. Під генотипом розуміють спосіб сполучення продуктивних сил із метою одержання необхідного кінцевого результату. Але в теорії Й. Шумпетера не дається відповіді на запитання — що собою представляють макрорівні, безперечним є лише те, що саме вони впливають на розмір і темп росту валового національного продукту.

Безкінечну кількість комбінацій продуктивних сил Й. Шумпетер поділив на дві групи: старі і нові. Поява нових комбінацій визначає форму й зміст розвитку і полягає в п'яти можливих випадках¹:

"1. Виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам, блага або створення нової якості того або іншого блага.

2. Впровадження нового, тобто даній галузі промисловості ще практично невідомого, методу (способу) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття і який може полягати також у новому способі комерційного використання відповідного товару.

3. Освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому дотепер дана галузь промисловості цієї країни ще не була подана, незалежно від того, існував цей ринок будь-коли або ні.

4. Одержання нового джерела сировини або напівфабрикатів, так само незалежно від того, існувало це джерело колись, або просто його не брали до уваги, або вважали недоступним, або його ще тільки треба було створити.

5. Проведення відповідної реорганізації, наприклад забезпечення монопольного положення (за допомогою створення тресту), або підриву монопольного положення іншого підприємства".

З погляду Й. Шумпетера, поняття макрорівня є складним і багатозначним, проте із визначеними допущеннями як макрорівня можна розглядати макрорівня.

Значимість макрорівня для життєдіяльності сучасного суспільства різна — без одних взагалі неможливо уявити існування людини, а інші з'являються при помітних змінах і зрушеннях у якісних параметрах життя, наприклад, сфера послуг. Розподіл факторів між галузями відбувається залежно від їхньої значимості, продуктивності, рівня науково-технічного прогресу. Істотне переміщення значимих для економічної системи факторів у процесі їхнього перерозподілу є складним та інертним процесом, тому стає помітним після закінчення тривалого періоду часу. З цієї причини інформація щодо закономірностей економічного розвитку переміщення факторів тривалий час залишається недоступною для дослідника. Виявлення релевантних залежностей на пряму трансформації макроекономічних систем від перерозподілу факторів є відправною точкою в пошуку теоретичних основ суспільного розвитку.

Необхідність пошуку методологічних підходів до виявлення шляхів забезпечення економічного розвитку суспільства викликана різними причинами. Для країн, що прирівнюються до категорії розвинутих, ці причини зумовлені значним уповільненням економічного росту і прискоренням глобальних змін у світовому господарстві. Для України шляхом вирішення питання економічного розвитку є становлення національної незалежності. Все це зумовило зростання інтересу в наукових колах до розробок, присвячених розвитку на макрорівні.

Прискорена зміна світогосподарських процесів породила тенденцію до скорочення життєвого циклу комбінацій основних факторів до одного-двох десятиліть, що є об'єктивною передумовою для теоретичного переосмислення

¹ Шумпетер Й. Теория экономического развития / Общ. ред. А.Г. Милейковского. — М.: Прогресс, 1982. — С. 159.

представлення про джерела економічного розвитку. Дослідження цього питання являє собою завдання дедалі більшої складності, у вирішенні якого необхідно враховувати ступінь міжнародної інтеграції, що зростає, дефіцит ресурсів, що збільшується, швидкість інновацій, а також прогрес у галузі техніки й інформаційних технологій.

Розглядаючи питання економічного зростання і проблеми стабільного розвитку української економіки, необхідно звернути увагу на положення аграрного сектора. Значна частка продукції сільського господарства у валовому внутрішньому продукті визначена не стільки наявністю багатих природних ресурсів, скільки сформованими господарськими відношеннями. Тривале перебування України в межах союзної держави сформулювало структурну конфігурацію, підпорядковану інтересам колись єдиної макроекономічної системи. Значну роль України, яка серед 15 колишніх республік за економічними показниками знаходилася на другому місці після Росії, визначає високий ступінь впливу залишкових макроекономічних процесів і тенденцій, що намітилися. Якщо частка сільського господарства в структурі валового національного продукту колишнього СРСР з 1980 по 1989 рік значно зросла (з 13 до 18%), то у валовому внутрішньому продукті України роль цієї галузі знижується — з 19% у 1990 році до 14% у 2002-му (таблиця).

Структура валового національного продукту СРСР і валового внутрішнього продукту України, %*

Роки	Всього	У тому числі			
		промисловість	сільське господарство	будівництво	сфера послуг
СРСР (валовий національний продукт)					
1980	100	41	13	8	38
1989	100	32	18	10	40
Україна (валовий внутрішній продукт)					
1990	100	51	19	7	23
1991	100	54	17	7	22
1997	100	42	15	5	38
2002	100	49	14	5	33

* Народное хозяйство СССР в 1989 г.: Статистический ежегодник / Госкомстат СССР. — М.: Финансы и статистика, 1990. — С. 675; Україна у цифрах у 1999 році: Корот. стат. довід. / За ред. О.Г. Осауленка — К.: Держкомстат України, 2000. — С. 28.

Структурне співвідношення підсумкових показників макроекономічного рівня є результатуючою перерозподілу факторів, що знаходиться під комплексним впливом множини складових. В узагальненому вигляді цей вплив перебуває під дією сформованих суспільних потреб, вектор яких вказує напрям розвитку макроекономічної системи. Кінцевими результатами перерозподілу факторів є якісна зміна рівня життя, що впливає на динаміку потреб членів суспільства.

Рух факторів породжує зміни в структурі підприємства (валового національного продукту) — найбільше значимими стають макрогалузі, продукція яких більш затребувана споживачами відповідно до життєвих стандартів на визначений період часу. Так, для ранньої стадії становлення цивілізації можна стверджувати, що економічний розвиток країни базувався на діяльності промисловості, і зниження ефективності в промисловості призвело до уповільнення темпів росту валового суспільного продукту і національного доходу. Коли обрана комбінація факторів дає результат, що відповідає вектору потреб, рівень суспільних відносин зростає за рахунок зміцнення економічного стану і росту задоволеності членів суспільства. У випадку, коли комбінація факторів не дає економічно обумовленого результату, затребуваного суспільством, спостерігаються застійні явища й настають кризові ситуації. Цією обставиною можна пояснити причини зниження ефективності від факторного перерозподілу в одних галузях і значний ріст віддачі в інших.

Як один з п'яти видів комбінації "речей і сил" Й. Шумпетер розглядає "виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам, блага або створення нової якості того чи іншого блага". "Блага" — це те, що спрямовано на задоволення потреб

людини, й існує досить (Маслоу"). Слід відзначити суспільними потребами. Індивідуальні потреби на вирішення його задачі на державному рівні. Задоволення найважливіших окремих підприємств, система повинна забезпечити охорону власності, маючи

У той же час задачі тами господарської діяльності, якого задовольняються сформулювати основні суспільні потреби — результати (ВВП) — діалектичним способом циклу розвитку на чолі

Суспільні потреби вимагають ретельного аналізу, можна зробити наступні висновки від суспільних потреб. Відповідно до цього, відповідних структурних змін, довгостроковий перспективний подані у вигляді своєї

МА

Взаємодія по

Підпорядковані потреби можуть бути. Зокрема, висока якість виробництва характерна для розвитку. Це пояснюється харчування, а переважають виробничих відносин, низький життєвий рівень індустріальної бази факторів.

З рисунка видно, що галузями, а потреб найрізноманітніших висновку: цільові

ього питання
го необхідно
ресурсів, що
формаційних

юго розвитку
ного сектора.
юму продукті
формованими
жах союзної
ресам колись
15 колишніх
і після Росії,
в і тенденцій,
грі валового
юсла (з 13 до
юється — з

у України, %*

сфера послуг
38
40
23
22
38
33

СССР. — М.:
стат. довід. /

юго рівня є
ним впливом
є під дією
и розвитку
орів є якісна

аціонального
яких більш
ений період
ркувати, що
і зниження
ту валового
факторів дає
зростає за
суспільства.
результату,
ють кризові
тивності від

ає "виготов-
нової якості
ння потреб

людини, й існує досить велика розмаїтість їхніх класифікацій (зокрема — "піраміда Маслоу"). Слід відмітити різницю між індивідуальними потребами людини і суспільними потребами, що формуються у межах макроекономічної системи. Індивідуальні потреби людини розглядаються в менеджменті організації з погляду вирішення його задач і формуються в його межах. Суспільні потреби розглядаються на державному рівні та є підсумковими впливу макроекономічної системи в цілому. Задоволення найважливіших мотиваційних категорій забезпечується не в межах окремих підприємств, а всією господарською інфраструктурою. Макроекономічна система повинна забезпечити доступність продуктів харчування, особисту безпеку, охорону власності, медичне обслуговування та інші потреби.

У той же час задоволення суспільних потреб безпосередньо зв'язано з результатами господарської діяльності галузей, в яких виробляється той продукт, за рахунок якого задовольняються суспільні потреби. Узагальнюючи наведене вище, можна сформулювати основні складового циклу розвитку макроекономічної системи: суспільні потреби — перерозподіл факторів — виробнича діяльність — економічні результати (ВВП) — задоволення суспільних потреб. Задоволення одних потреб діалектичним способом породжує нові суспільні потреби, що вимагає повторення циклу розвитку на новому рівні.

Суспільні потреби, як рушійна сила розвитку макроекономічної системи, вимагають ретельного дослідження. Опираючись на наявні розробки в цій галузі, можна зробити наступний висновок: розвиток макроекономічної системи залежить від суспільних потреб і відбувається по наростаючій у напрямі їх задоволення. Відповідно до цього положення перехід на вищий рівень розвитку приводить до відповідних структурних змін в економіці, чим викликана поява нових потреб, і в довгостроковій перспективі динаміка породжує економічні процеси, що можуть бути подані у вигляді своєрідного "цунамі потреби — структура" (рисунок).

Взаємодія потреб і структури макроекономічної системи в процесі розвитку

Підпорядкованістю процесів трансформації макроекономічної системи суспільним потребам можуть бути пояснені наслідки тих або інших структурних зрушень. Зокрема, висока частка продукції сільського господарства в структурі суспільного виробництва характерна для макроекономічних систем із відносно низьким рівнем розвитку. Це пояснюється спрямованістю галузі на задоволення потреби в продуктах харчування, а перевага первинних потреб припускає низький рівень розвитку виробничих відносин. Необхідність перерозподілу факторів у цю галузь свідчить про низький життєвий рівень суспільства одночасно з недостатньою розвиненістю індустріальної бази, здатної забезпечити високу ефективність використання факторів.

З рисунка видно, що задоволення первинних потреб пов'язано з базовими галузями, а потреб вищого рівня — із галузями, у задачі яких входить надання найрізноманітніших послуг. Виявлена залежність веде до принципово важливого висновку: цільові настанови розвитку макроекономічної системи підпорядковані

динаміці зміни сукупних потреб індивідуумів що її складають. Цим багато в чому пояснюються невдалі спроби досягти еволюційних змін, що відштовхуються винятково на факторному підході до трансформації. Через розрив у суспільно обумовлених потребах різних макроекономічних систем неприпустимий також підхід до питань розвитку з прямим використанням рецептів, що базуються на вдалому досвіді досягнення високого рівня розвитку. Це положення визначає місце факторів у розвитку макроекономічних систем: *хл* комбінації повинні визначатися реально сформованими і потенційно формованими суспільними потребами.

Процес розподілу факторів виробництва між макрогалузями є результатом сукупного впливу множини сил — обсягу потреби в тому або іншому “блазі”, рівня продуктивності, що є похідною від науково-технічного прогресу, конкуренції у відповідній галузі, кон’юнктури ринку. Керування процесом розподілу факторів вимагає прийняття комплексних рішень при високому ступені невизначеності. Ця складність підвищується через відсутність вітчизняного досвіду господарювання в ринкових умовах при навиках адміністративно-командного управління економікою, коли керуюча система нормувала основні параметри споживання: наявність потреби взагалі в тому або іншому “блазі”, норму споживання “блага” і його ціну.

Безумовно, такий підхід є кілька спрощений, тому що можливості створення “благ” вищого порядку визначаються і залежать від розвитку промисловості, будівництва, технічної оснащеності агропромислового комплексу. Але зміна структури валового національного продукту, зокрема, скорочення в ньому ролі промисловості й сільського господарства, свідчить про те, що для створення необхідних “благ” цими макрогалузями необхідно відносно менше “речей і сил”, тому надлишок доцільно направити на створення нових, невідомих потреб благ.

Розгляд структурних пропорцій, що складаються в Україні з метою досягнення стабілізації й економічного росту, вказує на необхідність перерозподілу факторів у бік вторинних суспільних потреб. Висока частка сільського господарства в структурі валового внутрішнього продукту не відповідає зрослому добробуту. Потрібно винайти шляхи підвищення ефективності використання факторів у цій галузі, що створить об’єктивні передумови до повнішого задоволення потреб у сільськогосподарській продукції за рахунок зниження її собівартості. Зниження факторних витрат на цю галузь приведе до скорочення її частки в структурі макроекономічної системи, що дозволить перерозподілити фактори на задоволення потреб вищого рівня, у першу чергу, за рахунок нарощування сфери послуг.

*

Удосконалення фінансово-кредитного обслуговування сільського господарства

Б.А.ДАДАШЕВ, доцент
Українська академія банківської справи, м. Суми

Нині умови для відродження сільського господарства в Україні набагато гірші, ніж на початку реформ. Матеріальна база АПК зруйнована приблизно на 60–70%. У зв’язку з цим потрібні величезні капітальні вкладення для її відновлення, тому формування правильного бюджетного фінансування і кредитного механізму — важлива й актуальна проблема для економіки сільського господарства.

До впровадження ринкових реформ ставки за короткостроковими позиками не перевищували 2%, а за довгостроковими кредитами — 1%. Через низьку ціну кредити були доступні для слаборозвинених сільськогосподарських підприємств, які, як правило, не повертали борги. Постійне списання з колгоспів і радгоспів боргів за кредити руйнувало ринкову природу кредиту. Починаючи з 1990 року, процентна

ставка за кредитами т
сільськогосподарські т

Про те, що сільськ
чать такі дані. Якщо в
ротних коштів сільськ
шому вона зменшилася
до 1–2%¹. Сталось ба
ми, яка збільшувалася
загального обсягу ба
збільшилася до 78%².
економіки кредитним
сільськогосподарських

Підприємства пере
форм також постражд
дальшому ці втрати бу
Значне збільшення
принесло їм додатков
ринках, яке вони зай
на промисловість все
тенціал і досягне ста
банківського кред
новати як ознаку
чи можна було пере
для сільського госп
об’єктивні межі проце
ватися суб’єктами гос
бельності останніх. Як
ставки за кредитами.

Кредитування сільс
оскільки рентабельніс
9,7%; у 1996 — мін
у 1999 — мінус 22,8%³
тній ставці за креди

З початку 1999 ро
дитів для сільського
кі товаровиробники
сільськогосподарськ
грошове кредитуванн
2000 року Кабінет М
кредитування сільськ
2000 році 175 млн.
кредити, що надавал
польових робіт. Так
результаті чого зна
понад 10 тис. сільськ
мою 818 млн. грн. п
даними Національн

¹ Дем’яненко М.Я. Коє
ринкових відносин / Е

² Дем’яненко М.Я. Ф
УААН, 2002. — 645 с.

³ Агропромисловий
Інтас, 2003. — 76 с.
економіки в ринков